

***Zodiacus vitae* Marcella Palingenia Stellata jako dzieło renesansowego humanizmu. Monografia historycznoliteracka – popularnonaukowy opis projektu.**

Podstawowym celem projektu jest przeprowadzenie badań nad wpływowym XVI-wiecznym poematem *Zodiacus vitae* (1536), którego autorem był Marcello Palingenio Stellato (Palingenius). Oznacza to przede wszystkim rozważanie kontekstów literackich i ideowych dzieła, jak również weryfikację hipotezy o jego popularności w Polsce XVI i XVII wieku.

Chociaż w macierzystej Italii utwór został potępiony i skazany na wielowiekowe zapomnienie i podobny los spotkał jego autora, którego kości pośmiertnie spłonęły na stosie, włoska *sfortuna* nie przeszkodziła dużej popularności, jaką *Zodiacus* cieszył się w całej nowożytnej Europie, zwłaszcza na terenach objętych Reformacją. Jeszcze w XVI wieku doczekał się on bowiem wielu reedycji, kilku przekładów, a także polskiej parafrazy, którą był Rejowy *Wizerunk* (1558).

Podzielony na XII ksiąg *Zodiak* jest wielowątkowym dziełem humanistycznym, będącym *sui generis* kompendium wiedzy o ówczesnym świecie. Dlatego, oprócz rozważań etyczno-moralnych, stanowiących jego główną wykładnię, w orbicie zainteresowań Palingeniusza znalazło się szerokie spektrum tematów filozoficznych i naukowych, takich jak kosmologia, Bóg, dusza i jej pośmiertne losy czy żywioły. Wychodząc z założenia, że o popularności utworu zdecydowała nie tylko filozoficzna rama i wskazówki etyczno-moralne, ale także kluczowe dla myśli i kultury renesansu zagadnienia ideowe oraz bogactwo nośnych toposów, metafor i obrazów, których *Zodiak* jest skarbnicą, projekt stanowi propozycję zbadania dzieła z perspektywy literaturoznawczej, marginalizowanej w dotychczasowych europejskich studiach nad poematem. W świetle tych założeń, rozważone zostaną kwestie natury formalnej, koncentrujące się na jego charakterystyce genologicznej, stylu, kompozycji, topice oraz szeroko rozumiany kontekst, uwarunkowany przez historię idei. Istotnym elementem projektu będzie znalezienie intertekstualnych związków *Zodiaku* z utworami antycznymi, średniowiecznymi i humanistycznymi, z czym wiąże się rekonstrukcja źródeł literackich dzieła – pozwoli to na ustalenie potencjalnych wzorców formalnych i stylistycznych, do których nawiązał Palingeniusz. Badania obejmą również toposy, licznie występujące w poemacie, takie jak: mądrość i głupota, Bóg i Fortuna, człowiek, poeta i poezja, obrazy świata (teatr, jaskinia, tawerna, piekło), alegoryczne królestwa i siedziby bóstw (Królestwo Księżycy, Królestwo śmierci, Ogród Rozkoszy) – nieprzypadkowo bowiem właśnie one stanowią istotne ogniwo recepcji *Zodiaku* w utworach najwybitniejszych poetów i pisarzy XVI i XVII w., do których należeli Szekspir, w Polsce natomiast Kochanowski, Rej, Górski i Klonowic.

Fakt oddziaływania *Zodiaku* na twórczość prominentnych humanistów w Polsce stanowi punkt wyjścia do studiów nad jego popularnością w literaturze staropolskiej XVI i XVII w. Projekt zweryfikuje hipotezę o poczytności utworu w tym czasie w Polsce i pokaże, że była ona o wiele większa, niż dotychczas sądzono – analizy ujawnią jego obecność w inwentarzach z XVI i XVII (a nawet XVIII) w., w handlu książką, w katalogach nieistniejących dzisiaj bibliotek, w zbiorach wielkich uczonych (np. Jan Brożek), poetów (np. Jan Gawiński) i ludzi kultury (np. Henryk Stroband). Wykażą ponadto, że – podobnie jak w Anglii – w XVI i XVII w. poemat stanowił lekturę w innowierczych gimnazjach Polski. Wnikliwsze zbadanie tego aspektu recepcji, jest jednym z dodatkowych celów projektu.

Wynikiem podjętych analiz będzie wieloaspektowa, nowocześnie pomyślana monografia historycznoliteracka *Zodiaku życia*, która poszerzy dotychczasowy stan wiedzy nad oddziaływaniem poematu w literaturze staropolskiej i ukaże go w pełni rozmaitych odniesień i znaczeń.